GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ה, 2025
מספר השאלון: 22235
קובץ: תשובות סופיות

היסטוריה

שאלון 22235 (מסלול גמיש)

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
יש לענות על שאלה אחת מכל פרק.
פרק ראשון – מלחמת העולם השנייה והשואה – (1×50) – 50 נקודות
פרק שני – סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל – (1×50) – 50 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
ג. חומר עזר מותר בשימוש: 1. ספר הלימוד שאושר בנושא מלחמת העולם השנייה והשואה וספר הלימוד שאושר בנושא סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל.
בספרים יכולים להיות קטעים מסומנים במדגש (מרקר) או בעיפרון, אך בלי הערות בכתב, וכן תקופות או נושאים מסומנים באמצעות מדבקות (סימניות) הבולטות מן הספר.
2. עותק מודפס של כותרות יחידות ההוראה "איך יכול אדם".
שימו לב: בסעיפים שבהם יש להביא מקור מִסֵּפר הלימוד, יש לכתוב את שם הספר, את שם ההוצאה לאור ואת מספר העמוד שבו נמצא המקור.
יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה. כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
נספחים: לשאלה 6 (מפה), לשאלה 7 (מפה).

בהצלחה!

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

תשובות סופיות

פרק ראשון – מלחמת העולם השנייה והשואה

שאלה 1

א. ההבדל: מקור 1 (גבלס) – תמיכה גורפת של הציבור בחרם ("הציבור הוכיח סולידריות מלאה בכל מקום"; 150,000 פועלים; "הוכחנו לעולם כולו שאנו יכולים לסמוך על האומה כולה"). מקור 2 (פרידלנדר) – תגובות מגוונות, מאדישות ועד התנגדות ("התושבים אדישים למדי לחרם"; "התעקשו לקנות בחנויות 'יהודיות'"; "לא גילו איבה ל'אויבי העם'").
סיבות (שתיים מתוך): סוג המקור – יומן אישי סובייקטיבי מול מחקר היסטורי מבוסס מקורות; יוצר המקור – שר התעמולה ויוזם החרם מול היסטוריון (ויהודי ניצול שואה) המחויב לאמת; מועד – נכתב ביום החרם עצמו מול עשרות שנים אחר כך, עם פרספקטיבה ומחקר רחב.
דימוי היהודי: היהודי כטפיל כלכלי המנצל את העם הגרמני – חרם על עסקים יהודיים כדי לפגוע בפרנסתם; "היהדות העולמית" הזוממת נגד גרמניה – החרם הוצג כתגובה ל"תעמולת הזוועה" בחו"ל; היהודי כאויב גזעי ("אויבי העם") שיש להוציאו מן החברה ומן הכלכלה הגרמנית.

ב. מקור מספר הלימוד המבטא פעולה לקידום הסדר החדש (למשל תזכיר הימלר, מאי 1940, על היחס לאוכלוסייה הלא-גרמנית במזרח).
דוגמאות נוספות: כיבוש שטחים שבהם חיו עמים "נחותים" כדי להבטיח "מרחב מחיה"; סיפוח מערב פולין, גירוש פולנים ויהודים ויישוב גרמנים במקומם; ניצול כלכלי – העברת מזון, חומרי גלם, אוצרות לגרמניה; עבודת כפייה; פגיעה בשכבות המשכילות בפולין (רצח, סגירת אוניברסיטאות); הקצבות מזון מזעריות; "המתת חסד" בגרמניה; מבצע ברברוסה; תחילת "הפתרון הסופי" – בורות הירי.

שאלה 2

א. דפוס מן המקור: שיתוף פעולה עם הנאצים – השוטרים הליטאים גירשו את היהודים לגטו ("בעיצומו של לילה גירשו [השוטרים] הליטאים את היהודים מבתיהם"; "מכות שהונחתו בקֵת רובה"). או: עמידה מן הצד/ניצול – השכנים והשוערים הפולנים "נוטלים הכול", "רעידת הידיים התאוותנית".
מניעים לשיתוף פעולה: אנטישמיות והזדהות עם הנאצים; דימוי היהודים כקומוניסטים אחרי הכיבוש הסובייטי; בצע כסף ורכוש יהודי; נקמה.
(מניעים לעמידה מן הצד: אנטישמיות וניכור; פחד מן הכובש; חשש מענישה קולקטיבית; מאבק הישרדות.)
מקור מספר הלימוד על דפוס אחר – למשל הצלה: הצלת יהודי דנמרק (אוקטובר 1943) או חסידי אומות העולם.

ב. תחומי פעילות – דמיון: שניהם יזמו פעילות חינוך ותרבות וסיפקו שירותי סעד וסיוע. הבדל: היודנראט אחראי לכל תחומי החיים בגטו (דיור, מזון, בריאות, סדר) וגם ביצע את הוראות הנאצים (מפקד, מיסים, גיוס לעבודת כפייה); מדריכי תנועות הנוער – חינוך ערכי, עיתונות מחתרתית, קשר בין גטאות (קשריות), הובלת המרד.
קשיים – דמיון: תנאים קיצוניים (רעב, בידוד, מחלות) ואיסור על חינוך ותרבות – פעולה במחתרת וסכנת ענישה. הבדל: היודנראט – הנהגה כפויה במגע ישיר עם הנאצים, אחריות כלפי הציבור וביקורתו, דילמות קשות; תנועות הנוער – הנהגה וולונטרית ללא מגע ישיר עם הנאצים, שזכתה לאמון, וקשייה – מתן תקווה ומשמעות מול המציאות.

שאלה 3

א. השינוי: ממצב של עליונות צבאית וניצחונות (1939) למצב של נסיגות ותבוסות (1943). בקריקטורה: ב-1939 החיילים צועדים בראש מורם, אוחזים בנשק ושועטים קדימה, במדים ובמגפיים; ב-1943 ידיהם מורמות בכניעה, ראשם מושפל, חבושים, בבגדים קרועים, יחפים או במגף אחד.
גורמים (שניים מתוך): הכישלון בחזית המזרחית – החורף הרוסי וסטלינגרד (כניעה, פברואר 1943); הצטרפות ארה"ב (דצמבר 1941) וכוח האדם והייצור של בעלות הברית; המפנה בצפון אפריקה – אל-עלמיין (נובמבר 1942) וכניעת הכוחות בתוניסיה (מאי 1943); נחיתת בעלות הברית בסיציליה (יולי 1943); ועידת קזבלנקה (ינואר 1943); כישלון בקורסק (יולי 1943).

ב. מדוע 1942–1943: בתקופה זו הגיעו לגטאות ידיעות על הרצח ההמוני ביהודי השטחים שנכבשו בברית המועצות; חברי תנועות הנוער הבינו שהרצח הוא חלק מתוכנית כוללת להשמיד את כל יהודי אירופה; ההכרה שההשמדה צפויה ולכן יש להיערך למאבק מזוין כדי להתגונן מפני הגורל הצפוי. מקור מספר הלימוד – למשל כרוז אבא קובנר "אל נלך כצאן לטבח" (וילנה, 1 בינואר 1942).
מדוע לא כולם תמכו (שתיים מתוך): התקשו להאמין שהנאצים מתכוונים להשמיד את כל היהודים, וחשבו שגטו יצרני ומועיל לא יחוסל; חשש שמרד שתבוסתו ידועה מראש יגרום לחיסול מיידי של הגטו (ענישה קולקטיבית); ידיעות על המצב בחזית נטעו תקווה להשרדות עד סוף המלחמה.

פרק שני – סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל

שאלה 4

א. זירת ההתרחשות – אסיה ואפריקה; המקור נכתב בידי פעיל פוליטי יליד גאנה שמוחה נגד עוולות השלטון הקולוניאלי הבריטי; המקור פורסם ב-1948, שבה היה המאבק הקולוניאלי באפריקה בשיאו.
דוגמאות מן המקור (שתיים מתוך): הקריאה לחירות ולעצמאות – "האם לא נילחם בעד חירותנו?", "מדוע לא נהיה עצמאיים?", "תלמידים... דורשים עצמאות"; המחאה נגד הניצול – "איכרים זועמים... על ניצולם בידי שלטונות המושבה", "אי־שקט נפוץ בכל מקום", "ניצול! כפייה!... הבה לנו צדק".

ב. השפעה: המלחמה הגבירה את המתח ואת האיבה של הציבור המוסלמי כלפי היהודים, במיוחד במדינות שנלחמו בישראל (מצרים, סוריה, לבנון, עיראק); פרעות במדינות רבות (מצרים, עיראק, לוב, מרוקו) – יהודים נרצחו ונפצעו, רכוש נבזז, חנויות ובתים הועלו באש, בתי כנסת נבזזו; בצפון אפריקה, שעדיין הייתה תחת שלטון צרפתי, התנועות הלאומיות הבינו שפגיעה במיעוט היהודי עלולה לחבל במאבקן לעצמאות ולכן גילו יותר איפוק.
מקור מספר הלימוד – למשל על הוצאתו להורג של שפיק עדס בעיראק (ספטמבר 1948).
גורם נוסף (אחד מתוך): הדה-קולוניזציה – היהודים נחשבו לתומכי המעצמה הקולוניאלית; התגברות הלאומיות שלוותה בדחיית היהודים שנתפסו כזרים; הקמת מדינת ישראל; השפעת מלחמת סיני ומלחמת ששת הימים.

שאלה 5

א. דפוס במקור: עליית הצלה – הופעל בארצות שבהן היה חשש כבד לחיי היהודים; קהילות שלמות שהיו בסכנה הובאו למדינת ישראל בתוך זמן קצר. עובדות מן המקור: ההרעה במצב היהודים בתימן אחרי החלטת החלוקה – "היו מהומות בעדן... מצב היהודים בתימן הורע", "נטלו בייאוש ובאימתם את גורלם בידיהם... וברחו", "סבלו התנפלויות של שודדים ערבים"; מבצע העלאת רוב הקהילה ב-1949 – "בכל יום ויום הוטסו לישראל 500 או 600 יהודים תימנים", "רכבת אווירית זו נמשכה כל שנת 1949", "הביאה לישראל 48,000 יהודים תימנים".
דפוס אחר: עלייה חשאית – בריחת עולים בסתר מחשש לנזק מפרסום, ממדינות שלא התירו יציאה חופשית; עלייה מבוקרת (סלקטיבית) – ממדינות שבהן לא היה חשש קיומי, צמצום וויסות מחשש לקריסת מערכות הקליטה, עדיפויות לפי גיל ומצב בריאותי, ריכוז היהודים לפני עלייתם והפעלת מנגנון מיון.

ב. כור ההיתוך – בעיה: סיוע לעולים מארצות שונות להשתלב בחברה הישראלית (עברית, חינוך, צה"ל, סמלי הזדהות לאומיים); בניית חברה בעלת מכנה משותף אחד. קושי: התעלמות מן המסורות והתרבויות של העולים – תסכול, נחיתות, קיפוח ואפליה; ויתור על עולמם התרבותי; ערעור מבנה המשפחה וירידת מעמד האב; פער בין הדורות; יחס פטרוני של הממסד הקולט.
מעברות – בעיה: פתרון דיור ארעי, מהיר וקל לקליטת מאות אלפי עולים; שילוב העולים בכלכלה באמצעות מעברות ליד מושבות וערים; פיזור האוכלוסייה ויישוב אזורים שוממים. קושי: תנאים פיזיים קשים (צפיפות, שירותים לא מספקים) ושהייה ממושכת; מעברות שהפכו לשכונות מצוקה; תחושת אפליה וקיפוח; מעברות מרוחקות שהפכו לעיירות פיתוח ללא אפשרויות תעסוקה.

שאלה 6

א. נסיבות (שלוש מתוך): מצרים ריכזה כוחות סמוך לגבול עם ישראל בחצי האי סיני וסגרה את מצרי טיראן; מנהיגי מדינות ערב ניהלו מלחמת תעמולה ואיימו להשמיד את ישראל; הסכם הגנה בין מצרים לסוריה (נובמבר 1966) ובין מצרים לירדן (מאי 1967); תקופת המתנה ממושכת; כישלון הניסיונות הדיפלומטיים; גיוס המילואים בישראל.
מהלכים במפה: כיבושים מהירים של צה"ל – סיני ורצועת עזה, ואחר כך הגדה המערבית ורמת הגולן; יוזמה התקפית של צה"ל ללא תגובה התקפית של מדינות ערב.
הקשר: ריכוז הכוחות המצריים – יצר איום והוביל לתקופת ההמתנה שבה גויסו המילואים; אלה אפשרו לנקוט יוזמה התקפית; התקפת הפתע על מצרים הביאה לקריסת הצבא המצרי ואפשרה לרכז כוחות מול ירדן וסוריה.

ב. מדיני-ביטחוני: התרחבות טריטוריאלית – יתרונות טופוגרפיים ואסטרטגיים (רמת הגולן, החרמון, הרי יהודה ושומרון); בסיסים צבאיים בשטחים; חודשים אחרי המלחמה פרצה "מלחמת ההתשה" – קו בר לב; עליית קרנה וחשיבותה של ישראל בעיני ארה"ב שהחלה לראות בה נכס אסטרטגי; ניתוק היחסים עם ברית המועצות וגרורותיה ועם מדינות באפריקה.
חברתי-פוליטי: מעבר מחרדה קיומית להרגשת ביטחון ועוצמה; ויכוח בחברה הישראלית על השטחים ועל הפלסטינים; גידול ניכר בעלייה לארץ.
מקור מספר הלימוד – למשל החלטות ועידת חרטום (ספטמבר 1967): "שלושת הלאווים".

שאלה 7

א. נסיבות (שלוש מתוך): סוריה ומצרים קיבלו מברית המועצות כמויות גדולות של נשק חדיש, אימנו את צבאותיהן ותגברו כוחות בגבול, הסוו את כוונותיהן ונקטו אמצעי הטעיה; ישראל שגתה בהערכת היכולת הטכנולוגית והמבצעית של צבאות סוריה ומצרים וזלזלה בהם; הערכה מוטעית של המודיעין ("הקונספציה") שלפיה אין בכוונת מצרים וסוריה לצאת למלחמה; ישראל העריכה שתוכל לבלום מתקפה בקלות (קו בר לב); לחץ בינלאומי להימנע ממכת מנע; גיוס לקוי ומאוחר של המילואים.
מהלכים במפה: מתקפה על ישראל בשתי חזיתות – מצרים וסוריה; הצלחת הצבאות לפרוץ את קווי ההגנה של צה"ל ולכבוש שטחים בסיני וברמת הגולן.
הקשר: ההערכה המוטעית – יתרון ההפתעה; הלחץ הבינלאומי – אי-הנחתת מכה מקדימה; המעטה בכוח האויב; הגיוס החלקי והמאוחר.

ב. מדיני-ביטחוני: הסכמים להפרדת כוחות שהביאו בהמשך להסדר ביניים; נסללה הדרך לביקור סאדאת בישראל (1977), לשיחות שלום ולהסכם השלום עם מצרים (קמפ דייוויד); ישראל נעזרה בסיוע צבאי אמריקני לשיקום צה"ל, שינויים בעבודת המודיעין, גברה התלות בסיוע האמריקני; בגבול עם סוריה נשמר השקט אך סוריה תמכה בארגוני מחבלים מלבנון.
חברתי-פוליטי: התערערות תחושת הביטחון והאמונה בתפיסת הביטחון; הוקמה ועדת חקירה ממלכתית (ועדת אגרנט); תנועות מחאה; שינויים במפה הפוליטית – התפטרות דיין וממשלת גולדה מאיר, המהפך הפוליטי של 1977; הקמת "גוש אמונים" ו"שלום עכשיו".
מקור מספר הלימוד – למשל דוח ועדת אגרנט (1974).

כל הבגרויות בהיסטוריה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/history